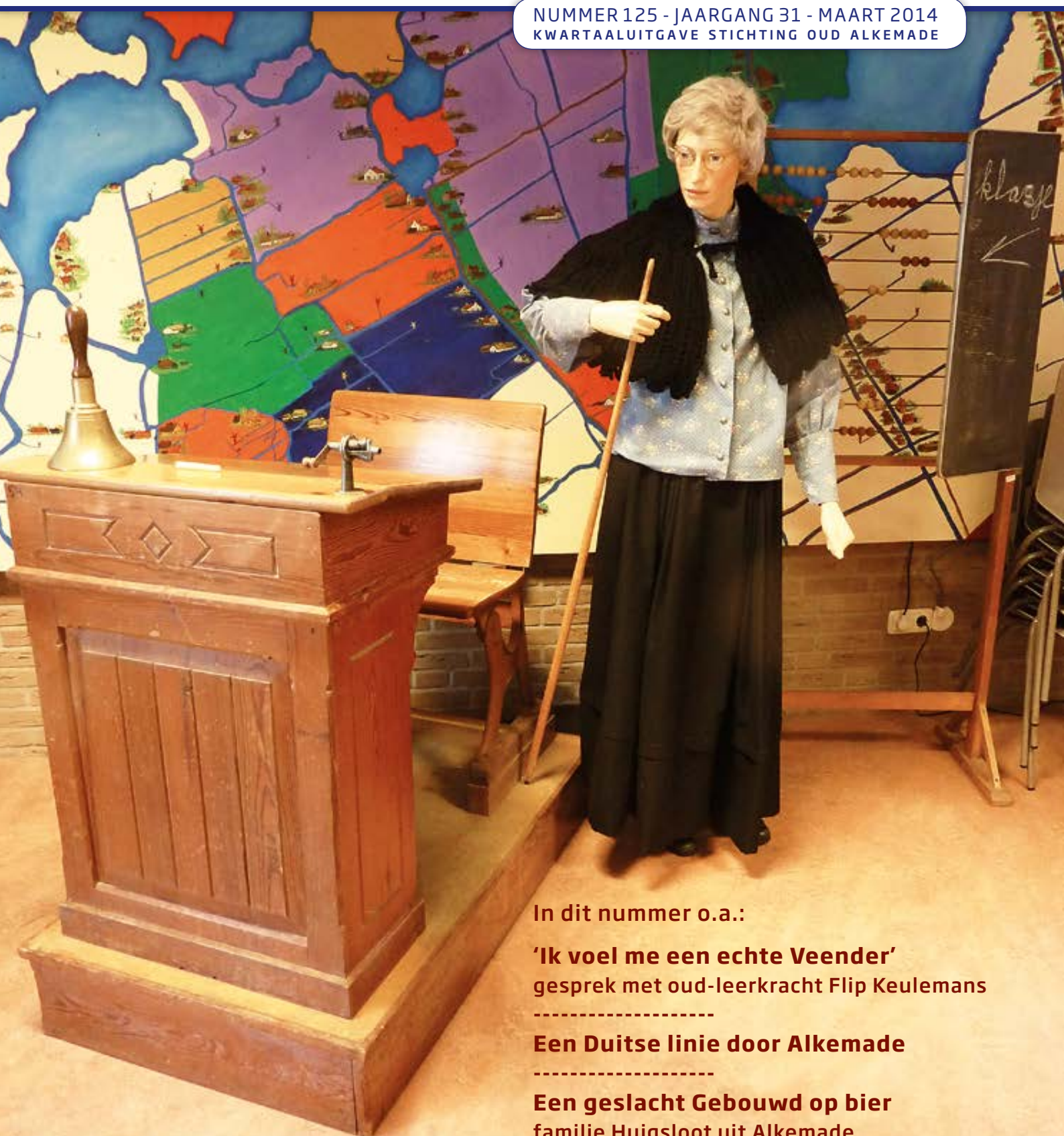

Alkmadders

NUMMER 125 - JAARGANG 31 - MAART 2014
KWARTAALUITGAVE STICHTING OUD ALKEMADE

In dit nummer o.a.:

'Ik voel me een echte Veender'
gesprek met oud-leerkracht Flip Keulemans

Een Duitse linie door Alkemade

Een geslacht Gebouwd op bier
familie Huigsloot uit Alkemade

'Geverfde rijdende doodkisten'
geschiedenis van Maarse & Kroon

31e jaargang, maart 2014, nummer 125.
Kwartaluitgave van de Stichting Oud Alkemade.
Opgericht 16 december 1980.

Redactie

Sjaak Bouwmeester
Marco Loos
José van der Meer-van der Zwet (eindredactie)
Fons van Rijn
E-mailadres van de redactie
alkmadders@ziggo.nl

Foto's (tenzij anders vermeld)

Leo Stiens en Agnes Turk
Archief Stichting Oud Alkemade

Distributie

Th. Meijer, Meidoornstraat 13,
2371 VC Roelofarendsveen (071-3314706)

Nieuwe donateurs en adreswijzigingen

Mw J.G.M. Rietbroek
jgm.rietbroek@planet.nl (06-18126615)

Donateurschap

De minimumdonatie bedraagt € 13,- per jaar,
te voldoen op bankrekening NL06 RABO 0301 1099 66
of NL09 INGB 0005 4356 41 van Stichting
Oud Alkemade. Per post ontvangen van Alkmadders
kost € 11,00 per jaar extra.

Losse nummers

Deze kosten € 2,50 en zijn verkrijgbaar tijdens de
openingsuren.

Openingstijden

Het Museum Oud Alkemade is geopend op
zondagmiddag van 14.00-17.00 uur en op
dinsdagmiddag van 13.30-16.00 uur.
In de maand augustus en op 1e Paasdag,
1e Pinksterdag en 1e en 2e Kerstdag is het
museum gesloten. Op 2e Paasdag en 2e Pinksterdag
is het museum wel open.

Contactpersoon van het bestuur

Mw A. van Wieringen, secretaris (071-5018326)

Bezoek- en postadres Stichting Oud Alkemade

Saskia van Uylenburchlaan 22
2377 CE Oude Wetering
Telefoon: 071-3312168
E-mail: info@stichtingoudalkemade.nl
Website: www.stichtingoudalkemade.nl

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of
openbaar gemaakt door middel van druk, microfilm of op
welke andere wijze ook, zonder voorafgaande
toestemming van de redactie.

INHOUD:

Inhoud	1
Varia	2
Tentoonstelling 'De Grootste Schoolreünie'	3
Flip Keulemans blikt terug	4
Een Duitse linie door Alkemade	6
Indiëgangers 1945-1950 (2)	10
Foto Anne en Otto Frank op de KLM1	10
Genealogie bij Oud Alkemade	11
Een geslacht gebouwd op bier	12
Geverfde rijdende doodkisten	16
Aap-Noot-Mies	20

Van het bestuur

Voor u ligt weer ons mooie blad met interessante verhalen en wetens-
waardigheden uit onze omgeving.

Zoals u zult lezen is sinds de opening op 6 januari jl. de tentoonstelling
'De Grootste Schoolreünie' te zien met veel schoolfoto's en filmmateri-
aal uit het verleden. Tijdens de druk bezochte opening hebben we veel
complimenten gekregen, waarvoor dank, maar u moet de tentoonstel-
ling natuurlijk zelf gaan zien. Dus als u nog niet geweest bent, kom dan
een keer kijken. De tentoonstelling loopt nog tot en met 29 juni 2014.
Ook nodigen wij op de eerste zondag van iedere maand een aantal
oud-leraren en -leraressen van enkele scholen uit om die middag aan-
wezig te zijn, zodat u uw favoriete leerkrachten weer eens kunt spreken.
Dat moet toch leuk zijn, volg de aankondigingen in de lokale bladen.
We zijn heel blij met onze nieuwe vrijwilligers, zodat we weer wat mak-
kelijker ons werk aan kunnen. Helaas gaan we ook een paar mensen
missen. Kees Turk is overleden; hij heeft heel wat jaren goed werk voor
ons verricht en we zijn hem veel dank verschuldigd. Rijk Zwaan heeft
aangegeven wegens omstandigheden te stoppen met zijn werk bij ons.
Ook hem willen we hartelijk bedanken voor zijn inzet gedurende vele
jaren en we wensen hem alle goeds toe.

Met onze nieuwe tentoonstelling over de Indiëgangers die op 7 septem-
ber van start gaat zijn we volop bezig. Zie ook de oproep verderop in dit
blad. De trouwe bezoeker heeft wellicht al gezien dat boven de entree
van het museum een nieuw bord is aangebracht. Met ingang van dit jaar
is de naam van ons gebouw officieel Museum Oud Alkemade. De stich-
ting blijft ongewijzigd Stichting Oud Alkemade heten, maar de naam
Historisch Centrum zullen we voor het gebouw niet meer gebruiken.

Lex van der Zwet, voorzitter

Beste lezer,

Het succes van de tentoonstelling De Grootste Schoolreunie blijkt uit het grote aantal bezoekers dat 's zondags op het museum afkomt. Ook de (oud)docenten zelf hebben er plezier in terug te kijken op hun schoolverleden. Flip Keulemans kan er in een gesprek met Fons van Rijn met smaak over vertellen.

Traditiegetrouw brengen wij in dit maartnummer een verhaal dat te maken heeft met de Tweede Wereldoorlog. Het zal weinigen bekend zijn dat in de noord-oostkant van onze gemeente loopgraven, tankgrachten en bunkers gelegen hebben. Gelukkig zijn er nog de nodige kaarten en documenten bewaard gebleven aan de hand waarvan Alfred Bakker een interessant artikel heeft geschreven. Dat 'genealogie' beslist niet saai is, maar ook leuke informatie oplevert, blijkt uit het verhaal van de familie Huigsloot,

waarvan de 'roots' teruggaan tot de 17e eeuw. Voor wie ook aan de slag wil met zijn stamboom, heeft het archief van de Stichting Oud Alkemade heel veel, ook letterlijk, in huis. Wie van ons heeft er niet in de bussen van Maarse & Kroon zijn dagelijkse school- of werkritje naar Leiden gemaakt, of kwam beladen met tassen van Vroom & Dreesmann of de Hema met de bus terug van een dagje 'naar de stad'? Ruim negentig jaar geleden startten beide mannen met hun busbedrijf. Hans van der Wereld brengt ons met herkenbare foto's terug naar de wereld van toen. Om de cirkel met het eerste onderwerp weer rond te maken, weet Nico Koek in zijn column de nostalgie van het leesplankje weer te koppelen aan de digitale tijd van nu. Veel leesplezier! Als u wilt reageren stuur dan een berichtje naar ons e-mailadres: alkmadders@ziggo.nl.

José van der Meer, eindredacteur

Afscheid van een gedreven medewerker

In december 2013 overleed Cees Turk op 82-jarige leeftijd. Zo geïnteresseerd als hij was in de geschiedenis van zijn naaste omgeving, bood hij al direct na de oprichting van de Stichting Oud Alkemade in december 1980 zijn diensten aan als vrijwilliger bij de stichting.

Naast de vele en diverse werkzaamheden, zoals zijn inbreng tot verwezenlijking van een historisch centrum, archiefbezoek, geschiedenis schrijven, oude materialen en gereedschap herstellen, was Cees vaak met goede zin en zijn humoristische op- en aanmerkingen aanwezig bij Oud Alkemade. Naast het bovengenoemde, hanteerde hij in 1985 ook de voorzittershamer.

Wij blijven hem herinneren als een gewaardeerde medewerker.

*Namens de Stichting Oud Alkemade,
Gerard van der Meer*

Cees Turk

Kom op 25 april a.s. naar de lezing van Lex Lesgever

Beste donateurs,

Op 4 oktober 2013 hadden wij onze jaarlijkse donateursavond. De geplande lezing van Lex Lesgever kon helaas geen doorgang vinden, omdat hij niet beschikbaar was vanwege gezondheidsproblemen. We merkten die avond dat velen van u daardoor teleurgesteld waren, hoewel we gelukkig een waardig alternatief achter de hand hadden. Onlangs hadden we opnieuw contact met Lex Lesgever en hij blijkt graag bereid alsnog een presentatie te verzorgen. De heer Lesgever werd in 1929 geboren in de Joodse wijk in Amsterdam en was net 11 jaar toen de oorlog uitbrak. Hij dook on-

der en kwam na veel omzwervingen tot tweemaal toe terecht in Roelofarendsveen. Over zijn ervaringen in de Tweede Wereldoorlog heeft hij enkele jaren geleden een boek geschreven met als titel: *'Nooit Verleden Tijd'*. Lex Lesgever zal vertellen over deze fase in zijn leven. De presentatie vindt plaats in de zaal van **Huize Jacobus** aan de Saskia van Uylenburchlaan in Oude Wetering op **vrijdag 25 april 2014** en begint om **20.00 uur**.

Wij nodigen u van harte uit om deze lezing bij te wonen. Introducés en niet-donateurs zijn ook van harte welkom.

Het bestuur

Tentoonstelling 'De Grootste Schoolreünie' trekt veel belangstelling

Op zondag 5 januari jl. heeft Flip Keulemans, oud-leraar van de Ignatiuschool in Roelofarendsveen, door het luiden van een koperen schoolbel de nieuwe tentoonstelling geopend. Meer dan honderd belangstellenden, waaronder een aantal oud-docenten, waren hiervoor naar Museum Oud Alkemade gekomen.

Zijn openingstoespraak bestond uit een beknopte reis door de veertig jaren die hij in het Veense onderwijs heeft doorgebracht, te beginnen bij zijn benoeming in 1954. Een memorabel moment was het afscheid van juffrouw Van Dijk, de eerste en lange tijd de enige vrouwelijke docent op de Ignatiuschool. Toen zij met pensioen ging in 1963 werd zij op een veilingkar met een draaiorgel er op over het schoolplein gereden.

Een andere belangrijk feit was dat per september 1969 jongens en meisjes door elkaar in de klas kwamen. Hiermee kwam er een einde aan het gescheiden onderwijs van jongens en meisjes overal in Alkemade. Wat hij verder zoal meemaakte leest u in het gesprek dat Fons van Rijn had met Flip Keulemans.

Niet alleen zwart-wit en kleurenfoto's zijn er te bewonderen, ook honderden dia's en films van schoolreisjes en reünies zijn op een aantal beeldschermen te zien. In de vitrines is een verzameling oude schoolspullen uitgestald.

U kunt voor uzelf ook foto's nabestellen in diverse formaten. Een bestellijstje ligt bij de balie van het museum.

Met een flinke ruk aan de schoolbel verklaarde Flip Keulemans de tentoonstelling geopend.

De tentoonstelling loopt tot en met zondag 29 juni. In de tussentijd worden enkele bijzondere activiteiten georgani-

seerd. Let op de aankondigingen hiervan in de plaatselijke pers en op de website.

José van der Meer

Er is ook een klasje in de sfeer van de jaren vóór de oorlog ingericht.

Veel belangstelling voor de tientallen schoolfoto's.

Nooit meer weggegaan uit de Veen

Zestig jaar geleden, in de zomer van 1954, arriveerde Flip Keulemans met de bus op de Noordhoek in Roelofarendsveen. "Ik had een afspraak met meester Nieuwint en vervolgens een gesprek met pastoor Schoenmaker, het kerkbestuur was in die tijd tevens het schoolbestuur. Korte tijd later stond ik met mijn kort ervoor behaalde akte voor 47 jongens, de derde klas van de Ignatiussschool. Ik ben nooit meer weggegaan en voel me dan ook een echte Veender."

"Wat me van die eerste wandeling door de Veen is bijgebleven, is dat er nog van die draagbare hokjes in tuinen stonden waar een bed in paste, bestemd voor tbc-patiënten. Er werd al gepraat over de ruilverkaveling die in de tien jaar daarna tot stand kwam," aldus Flip, die de eerste twee weken introk bij de familie Nieuwint en daarna een kosthuis vond bij de familie Straathof op het Zuideinde. Zijn eerste collega's op de Ignatiussschool waren juffrouw Van Dijk, meester Brinkman, meester Wageenaar, meester Haberts en meester Nieuwint. "Vroeger was er een enkele juffrouw en de rest meesters, tegenwoordig is het andersom."

Flip: "Het was de tijd van grote klassen, voor alle kinderen gold hetzelfde programma en hetzelfde tempo. Bij een leesles las één kind voor, de rest van de klas luisterde. De ouders hadden in hun grote gezin hun handen vol. Kinderen werden soms thuisgehouden omdat er op de tuin moest worden gewerkt. Er werd nauwelijks doorgeleerd, slechts een enkeling ging naar een middelbare school in Leiden. In de loop der tijd raakten de ouders steeds meer betrokken. Begin jaren zestig werd de Mavo in Oude Wetering geopend, dat was een stap vooruit."

"De drukte rond de Cito-toets bestond toen nog niet. Het was een hulpmiddel, niet meer dan dat. Het advies van de leerkracht was doorslaggevend. Meestal zat ik wel op één lijn met de ouders. Het pakte bijna altijd goed uit. Vroeger zei ik altijd dat het ging om zestig procent bagage en veertig procent motivatie, tegenwoordig draai ik die percentages om. Als een kind gemotiveerd is om te slagen, dan is meer dan de helft gewonnen. Kinderen zijn tegenwoordig veel eerder zelfstandig en vrijer dan vroeger. De televisie heeft daarbij een

Flip Keulemans:
"Ik voel me een echte Veender."

grote rol gespeeld. Kinderen halen tegenwoordig overal informatie vandaan," aldus de oud-onderwijzer.

"Een belangrijke verandering was het samengaan van de jongens- en meisjesschool in 1969. Dat gaf in het begin nog al wat onrust, maar dat loste zich vanzelf op. Toen ik in 1954 begon, was er nauwelijks contact met de Mariaschool. Ik herinner me dat pastoor Schoenmaker daar destijds al wat verandering in bracht. Jongens en meisjes in één klas is veel natuurlijker."

Kweekschool

Flip is op 9 februari 1934 geboren in Den Hout, een gehucht bij Oosterhout in Brabant. Hij verhuisde als kind met zijn ouders, zeven broers en een zus naar Oud-Beijerland in de Hoekse Waard ten zuiden van Rotterdam en haalde daar zijn Mulo-di-

ploma. Met financiële steun van een familielid mocht hij doorstuderen op de Bisschoppelijke Kweekschool in Beverwijk.

Flip: "Wij leefden thuis vrij sober, m'n vader was magazijnmeester bij een suikerfabriek. Een familielid had ooit gezegd dat ze wel wilde bijdragen aan eventuele kosten voor een priesteropleiding, maar met de kweekschool ging ze ook akkoord. Een studiejaar kostte destijds vijfhonderd gulden. Na de kweekschool moest ik eigenlijk in dienst, ik was al goedgekeurd voor de luchtmacht. Daar kon ik onderuit als ik ging werken op een school waar ik onmisbaar was. Ik moest dan wel acht jaar les te geven op die school. Dat had mijn voorkeur, ik wilde geld verdienen. Die acht jaar werden er uiteindelijk 39. Het lesgeven beviel me, het ging me makkelijk af. Natuurlijk had ik mijn mindere dagen en schoot ik af en toe uit mijn slof, maar doorgaans was de sfeer goed in de klas."

Niet alleen de jongens- en meisjesschool gingen samen in 1969, ook privé veranderde er een en ander. Flip trouwde met Clasiën Koek, hoofd van de kleuterschool in de 'nieuwe parochie', en verhuisde naar het Noordeinde. "Clasiën was familie van mijn hospita, bij haar heb ik Clasiën ontmoet. We hielden beiden van reizen en klassieke muziek. Toen we trouwden was ze al slechtziend. We zijn in 1975 vanwege de drukte op het Noordeinde naar de Lijsterhof verhuisd, waar ik nog steeds woon. Clasiën overleed in 1983. Dat was een heel moeilijke tijd, maar uiteindelijk ben ik het te boven gekomen."

Flip: "Daarna heb ik nog tien jaar voor de klas gestaan. De laatste jaren had ik samen met juffrouw Van Cassel een klas. Ik heb nog de komst van de computer op school meegemaakt, waar ik overigens nog steeds plezier

De Ignatiuschool aan het Noordeinde in Roelofarendsveen, 1989. Foto: H. van Wieringen.

van heb. In 1993 heb ik afscheid genomen, ik maakte gebruik van een regeling om ruimte te maken voor jonge collega's. Daar heb ik geen spijt van gehad, ik had genoeg hobby's. Van meerdere kanten kreeg ik 'baantjes' aangeboden. Ik heb elf jaar de vergaderingen van De Hollandsche Molen genotuleerd, dat is een over-

koepelende vereniging in Amsterdam die zich inzet voor het draaiende houden van de molens. Het fotograferen van molens is een grote hobby van me. Daarnaast ben ik bijna twintig jaar voorzitter van de plaatselijke Zonnebloem geweest en heb ik vele jaren gebridget. Momenteel biljart ik met veel plezier en speel zelfs nog competitie. En, heel belangrijk, ik heb alweer acht jaar een vriendin, met wie ik een schoolvoorbeeld van een LAT-relatie heb."

naderen de zeventig jaar, de jongsten zijn rond de dertig jaar. "Met de voornamen heb ik vaak moeite, maar het noemen van de achternaam lukt meestal wel. Van sommigen heb ik ook nog de ouders in de klas gehad. Vaak weet ik ook nog wel iets specifiek te herinneren. Sommige leerlingen hielden me na het verlaten van de school nog jaren op de hoogte door met hun rapport of diploma langs te komen. Het is altijd weer leuk om te horen wat er van ze terecht is gekomen."

Fons van Rijn

Surprise

De jaarlijkse sinterklaasviering kreeg van Flip altijd extra aandacht. Daarbij was hij ook wel in voor een grap, zoals bij een klas in de jaren tachtig. De kinderen van die klas zouden een surprise voor elkaar maken. Met dat doel had hij ze vlak voor de pauze hun naam op een briefje laten schrijven en de briefjes vervolgens in een pot gedaan. Tijdens de pauze wisselde hij de briefjes met briefjes waarop hij zijn eigen naam had geschreven. Toen na de pauze de kinderen een briefje uit de pot haalden, benadrukte hij dat ze de getrokken naam geheim moesten houden. Het gevolg was dat alle kinderen van de klas enige tijd hebben gedacht dat zij de surprise voor de meester moesten maken. Daar kwam een eind aan toen Flip het laatste briefje uit de pot haalde en zei dat de trekking moest worden overgedaan. Hij had namelijk het briefje met zijn eigen naam getrokken.

Met grote regelmaat komt Flip oud-leerlingen tegen, de oudsten

Het onderwijsteam van de Ignatiuschool in Roelofarendsveen in 1957. Van links naar rechts: meester Van Leeuwen, meester Brinkman, onbekend, meester Nieuwint, meester Keulemans, juffrouw Van Dijk, onbekenden meester Wagenaar. Foto: Archief Oud-Alkemade.

Een Duitse linie door Alkemade

Iedereen heeft wel eens gehoord van de Atlantikwall langs de Nederlandse kust. Vrijwel niemand weet dat er achter de kustverdediging nog een tweede Duitse verdedigingslinie liep, dwars door Zuid-Holland. In dit artikel reconstrueer ik met behulp van documenten en ooggetuigen die '1e Stellung', later 'Vordere Wasserstellung' geheten, en wel het gedeelte door en langs de toenmalige gemeente Alkemade.

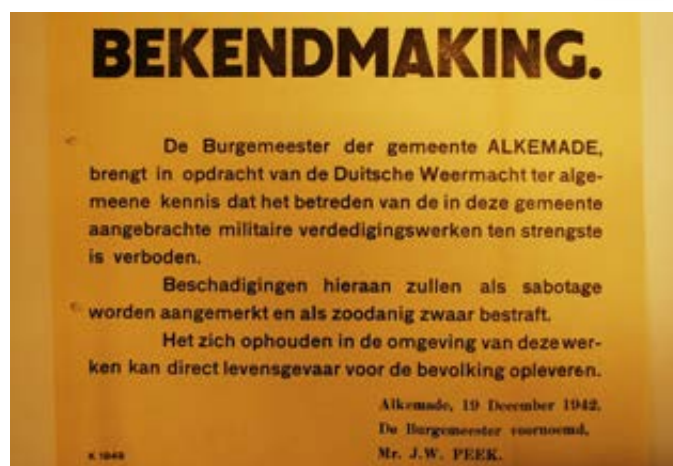
De aanleg van de 1^e Stellung moet begonnen zijn medio 1942 toen de Epsilon-divisie in centraal-Holland gelegerd werd en aan deze linie werkte. Het voormalige gemeentearchief van Alkemade bevat rekeningen uit 1942 voor arbeid, leveranties en verhuur door personen en bedrijven aan de 'Duitsche weermacht SS Bataljon Germania'. Voluit heette het troepenonderdeel 2de SS Infanterie Ersatz Bataillon 'Germania'.

Uit de chronologie van de rekeningen tussen 10-21 december 1942 kan de gang van zaken gereconstrueerd worden. Eerst moest in de School met den Bijbel op Kerkstraat 82 een onderkomen voor de Duitsers gemaakt worden met stobalen en scheidingswanden. In de school werden de compartimenten aangeduid met vijf zwart geverfde borden, die beletterd werden met 1t/m 3 Zugführer, 4 Schreibstube en 5 Kompanieführer.

Hierna werden aannemers en transporteurs ingeschakeld voor de levering en het vervoer van hout, grind en zand. Die materialen wijzen op de aanleg van veldstellingen. Verhuurd werden paarden en wagens, luchtbandenwagens, een roeiboot, stoelen, tafels en fietsen.

Uit het feit dat op 19 december 1942 de bevolking van Alkemade verwittigd werd om de aangebrachte militaire verdedigingswerken niet te betreden, blijkt dat het werk voor het bataljon er toen op zat. In een latere brief werd gewezen op levensgevaar wegens aangebrachte springstoffen. Maar dat kan bluf zijn geweest.

Begin 1943 moest burgemeester Peek de bewoners van de Kanaalweg en de Googstraat waarschuwen om af te blijven van Duitse verdedigingswerken. Hieruit

School met den Bijbel op Kerkstraat 82 voor de inkwartiering van het SS-bataljon Germania van 10-20 december 1942.

blijkt dat langs de Ringvaart enkele werken lagen, waarschijnlijk mitrailleurstellingen ter verdediging van de verkeersbrug.

Na het vertrek van het bataljon op 20 december 1942 werden de werken en de verantwoordelijkheid daarvoor overgedragen aan de gemeente. Veldwachter Dalhuisen mocht een en ander in de gaten houden. De incidenten lieten niet lang op zich wachten.

Een ander incident ging om de toegangsweg tussen de boerderij van A. van der Salm aan de Kerkstraat 33 en zijn weilanden in de Googerpolder. Kennelijk had de bezetter hier een hek vastgenageld dat de boer losgemaakt had. Burgemeester Peek wist de bataljoncommandant te overtuigen van de goede wil van de veehouder.

Een intrigerende briefwisseling tussen de burgemeester en de bataljoncommandant vond plaats begin 1943. Het betrof een 'werk' op het land van boer Gerrit de Wit. De veehouder had uit eigen beweging een 'deugdelijke draad' gespannen om een Duits verdedigingswerk. Met de versperring

Inundatie

Vrijwel gelijktijdig met de rapportage door Groep Albrecht werd op hoog niveau overlegd over de uitbreiding van de Duitse linie met onderwaterzettingen. Op 28 januari 1944 viel de beslissing voor inundatie, Duitse troepen moesten zich vast voorbereiden.

Alleen was nog niet besloten hoe de polders onder water gezet zouden worden: dijken opblazen of duikers en sluizen openzetten. F.K. von Plehwe was in 1944 'Erster Generalstabsoffizier' in Dordrecht. Hij blikt in een artikel uit 1967 terug op de toenmalige inundatieplannen: 'Wildes' of 'Zahmes Fluten'. Zijn voorkeur ging uit naar de laatste manier.

In Hitlers hoofdkwartier legden officier Plehwe en Oberwasserbaurat Kiel op 8 februari 1944 de keuze voor aan kolonel-generaal Jodl. Het werd Zahmes Fluten (rustig onder water zetten). Vanuit Oostpruisen ging op 8/9 februari 1944 een telegram naar Holland.

Op 8 maart 1944 kreeg burgemeester Rijnders van Woubrugge op een bijeenkomst in Alphen aan den Rijn te horen dat de Oudendijksche en Veenderpolder in zijn gemeente onder water gezet moesten worden. Het is aannemelijk dat ook burgemeester Peek van Alkemade toen ingelicht werd.

Er was nog wat tijd om vee te evacueren. Ook konden nog noodkaden aangelegd worden, in Woubrugge ter lengte van ruim vijf kilometer. In de Googerpolder

kwam een kade rondom de kassen van tuinder Guldemond, pal naast de weilanden van A. van der Salm. Gerard van der Meer herinnert zich het spitten voor een kade ten westen van de Spoorstraat en de Voorstraat om te voorkomen dat die straten onder water kwamen. En ook in de Veenderpolder werd een boerderij omgeven door een kade.

In maart/april 1944 kregen de molenaars van de Googer- en Veenderpolder het bevel om te stoppen met malen. Die van de Veenderpolder deed dat met tegenzin.

Intussen had men het peil van Rijnlands boezem verhoogd door het inlaten van water uit het Noordzeekanaal. Nu konden de polders geïnundeerd worden door duikers te openen, of door het pompen van water uit bijvoorbeeld de Ringvaart.

Na een eerste inperking van scheepvaart en watersport op 8 maart 1943 gelastte de bezetter op 21 juni 1944 de eigenaren van bootjes, kano's e.d. om deze te verplaatsen tot achter het toenmalige Merwedekanaal. Kennelijk vreesde men dat de geallieerden, twee weken eerder op 6 juni 1944 geland in Normandië, met lokaal beschikbaar varend materieel de Vordere Wasserstellung zouden kunnen oversteken.

Die Duitse vrees neemt kennelijk enigszins af want twee maanden later men mocht overdag wel op het Braasemermeer varen, maar na zonsondergang moesten de bootjes afgemeerd worden langs de oostoever, waar de Duitse versterkingen lagen.

Kazematten

De tot waterlinie opgeschaalde Duitse verdedigingslijn kreeg duidelijk vorm. Dat blijkt uit een verkenning in juni 1944 door een tweede verzetsgroep, de Ordedienst. De O.D. signaleerde twee listig gecamoufleerde bunkers aan de Oude Wetering. Die moeten dus gebouwd zijn na de eerste verkenning door de Groep Albrecht.

De bunkers werden omschreven als kazematten, gecamoufleerd als aanbouw van een huis of loods. De eerstgenoemde bunker stond bij het pontje, waar hij tot een jaar of vijftien geleden gestaan heeft. De tweede bunker (gecamoufleerd als aanbouw van een loods) stond op het terrein van Boot Beton.

Beide bunkers zijn herkenbaar op een luchtfoto van 10 september 1944. Ook is te zien dat in de Googer- en Veenderpolder nog maar enkele stukken weiland boven water uitsteken. Guldenmonds kassen zijn droog gebleven binnen een noodkade.

Rondom Weteringbrug is de voltooide tankgracht in de vorm van een halve ster zichtbaar. De oude verlaten spoorbaan tussen de Huigsloterdijk en de Lisserweg bevat een wirwar van loopgraven. Aan het einde van de loopgraven bevinden zich de mitrailleurstellingen. Vanaf de uiteinden van de tankgracht zijn op het talud van de Huigsloterdijk witte vlakken te zien: dit zijn volgens ooggetuigen de betonvloeren met daarin de schuin en kruislings geplaatste rails.

Luchtfoto van 18 maart 1945 waarop de Googerpolder onder water staat.

Aan weerszijden van de Drecht zigzaggen in de kaden loopgraven, ongeveer tot halverwege de Grietmolen waarin nu Jan Meijer woont.

Een latere luchtfoto van 18 maart 1945 illustreert de Vordere Wasserstellung zoals de Duitsers hem bedoeld hadden: de Googer- en Veenderpolder staan helemaal onder water. Waar nu De Kuil is, is het water ook gestegen: de sloten zijn een stuk breder geworden sinds 10 september 1944.

Veel van de Duitse werken komen terug in de beschrijvingen van ooggetuigen uit Alkemade. Ze hebben het over grondtransport, loopgraven, takkenbossen, prikkeldraad en een mitrailleurnest.

W.F. van Dam heeft een Duits verdedigingswerk omgeven door prikkeldraad gefotografeerd. Het gaat om een veldversterking aan de Westerdijk, die vanaf Boot Beton of de boerderij van Straathof de Grote Heilige Geestpolder bestreek.

De Woubrugse 'burgemeester in oorlogstijd' vatte het mooi samen: "Op alle mogelijke gevaarlijke en ongevaarlijke plaatsen werd gegraven; loopgraven, stellingen en eenmansgaten, alsof het Oostfront in Woubrugge lag." Dat was natuurlijk overdreven.

Kort na de oorlog zijn de inspanningen van de Duitse en Nederlandse arbeiders en aannemers ongedaan gemaakt. Men wilde niet meer aan de schande herinnerd worden. De kazemat op het terrein van Boot Beton werd nog ingetekend op een schets in 1945, maar is kort daarop gesloopt.

Epiloog

De Duitse linie lag grotendeels buiten het grondgebied van de gemeente Alkemade. Het lijkt erop dat de linie ook buiten het zicht of bewustzijn van de meeste inwoners van Alkemade was. Niet verwonderlijk, want de Duitse bouw- en graafactiviteiten speelden zich aan 'de overkant' af. Alleen de latere versterking van de linie met inundaties van de Googer- en Veenderpolder heeft indruk gemaakt in Alkemade.

De bezetter heeft geen huizen afgebroken in Alkemade om een vrij schootsveld te creëren. Alleen voor de bouw van de bunker bij het pontje moest een huis afgebroken worden. De dreigende sloop van panden aan de Plantage in het schootsveld van de bunker heeft burgemeester Peek weten te voorkomen.

Ook in Woubrugge verzette burgemeester Rijnders zich tegen voorgenomen sloop. Uiteindelijk wist hij de schade te beperken tot een kwart van de aangewezen huizen.

In Alkemade herinnert niets meer aan de Vordere Wasserstellung. Woubrugge heeft aan de oostzijde van de Woudwetering een litteken in de vorm van naoorlogse nieuwbouw, waar ooit de gesloopte panden stonden. Ook ligt langs de Kerklaan nog een restant van de tankgracht.

Dankwoord

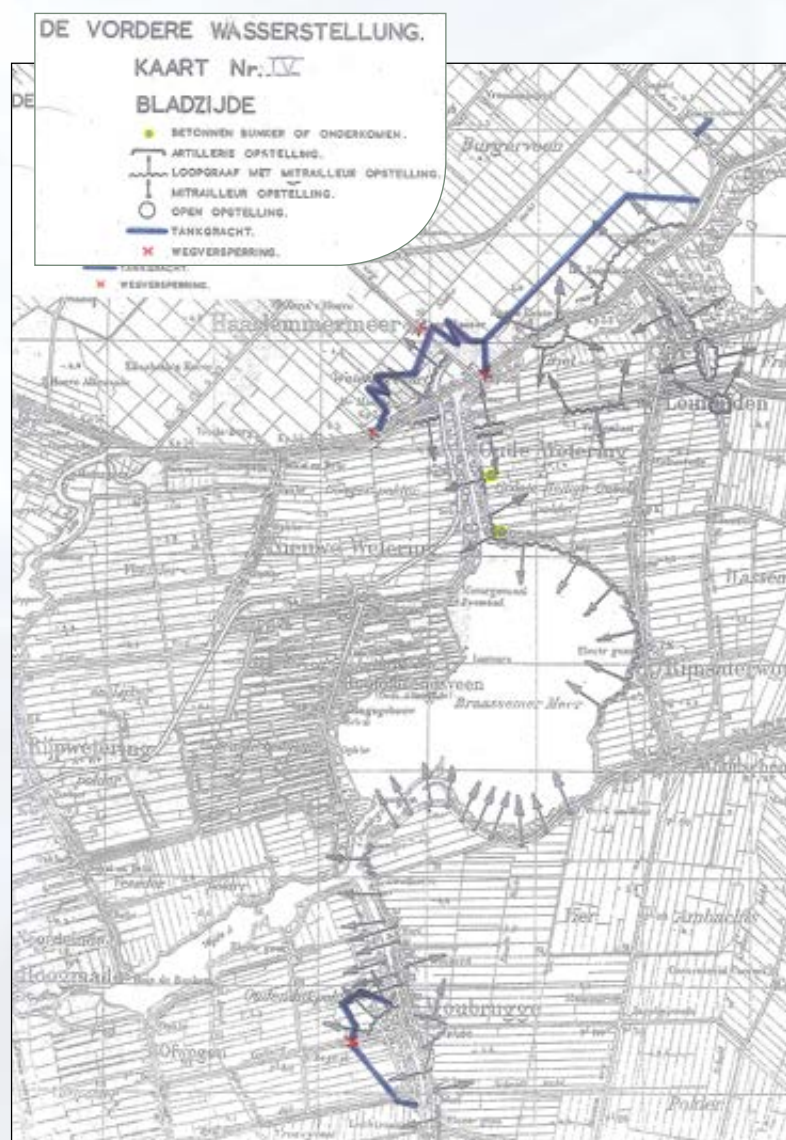
Arie Blaazer, Ewout van der Dussen, Maarten Groenendijk, Teunis de Kruijf, Gerard van der Meer, Trix van Puffelen, Raphaël Smid, John Verbeek, Egbert Willems: dank voor jullie input.

Alfred Bakker

Bronnen:

- Archief Stichting Oud Alkemade
- Legermuseum
- Nationaal Archief
- Nederlands Instituut voor Militaire Historie
- NIOD Instituut voor Oorlogs-, Holocaust- en Genocide Studies
- Streekarchief Rijnlands Midden

Wilt u meer informatie? Op de website vindt u een nog een aantal kaarten en luchtfoto's van de situatie in Alkemade tijdens de Tweede Wereldoorlog. Ga hiervoor naar www.stichtingoudalkemade.nl en kijk bij Publicaties

Nederlandse kaart met reconstructie van de Vordere Wasserstellung met kazematten, loopgraven, mitrailleurs, tankgrachten en versperringen.

Indiëgangers 1945-1950 (2)

In Alkmadders van december 2013 hebben wij aangekondigd dat we in september 2014 een tentoonstelling willen organiseren over de jonge mannen die vanuit de gemeente Alkemade tussen 1945 en 1950 als vrijwilliger of dienstplichtige naar Nederlands-Indië zijn gegaan.

Na veel speurwerk is er inmiddels een lijst samengesteld met ongeveer 150 namen. Ook hebben wij gesprekken gehad met een achttal mannen, allemaal ruim in de tachtig, over hun verblijf in Nederlands-Indië. Uit deze gesprekken en onderzoeken is al heel veel informatie verzameld.

Uit de gesprekken komt ook naar voren dat het een zware en bijzondere periode in hun leven is geweest, waaraan naast vervelende dingen ook veel levenservaring, kameraadschap en vriendschap voor het leven is overgehouden. De ene veteraan praat daarbij

makkelijker over de oorlog, want dat was het, dan de ander. Na 65 jaar worden daarbij nog wel de nodige emoties opgeroepen: "Ik bid meer voor mijn overleden kameraden dan dat ik ooit voor mijzelf of mijn familie heb gedaan."

Alle veteranen die wij hebben gesproken, hebben wel een fotoalbum uit die tijd. Het kan bijna niet anders of binnen de familie van de overleden veteranen zijn ook nog fotoalbums aanwezig. Omdat wij er naar streven van iedere veteraan een foto tentoon te stellen, doen wij hierbij een oproep aan deze families om te zoeken of er ook bij u nog een dergelijk album is.

Naast fotoalbums zijn er ook nog andere voorwerpen die wij mogen gebruiken voor de tentoonstelling, zoals prachtig houtsnijwerk en houten kisten die de militairen ter plaatse lieten maken om hun spullen in te vervoeren. Ook hebben wij exemplaren van

De Indische kist van Wil van Emmerik.

het blad *De Klinker* terug gevonden. Dit was een maandblad met het plaatselijke nieuws, dat door 'het katholiek thuisfront' naar de militairen in Nederlands-Indië werd gezonden.

Naast de 150 jongens is er ook één vrouw uit Alkemade in Nederlands-Indië geweest. Dat was Lien Otte, geboren 11 maart 1907, dochter van Celis Otte, de voormalige eigenaar van café De Fransche Brug. De informatie die andere mensen hier misschien over hebben zouden wij graag willen ontvangen.

Graag nog meer informatie

Wij hebben al wat materiaal mogen ontvangen, maar wij willen graag een zo breed mogelijk beeld schetsen van deze Indiëgangers. Daarom vragen wij aan iedereen die nog over informatie beschikt uit deze periode om die met ons te delen. U kunt hiervoor contact opnemen met *Sjaak Bouwmeester*, tel. 071-3315433 of per e-mail: sjaak-bouwmeester@hotmail.com.

Maandblad 'De Klinker'.

Wie weet waar deze foto gemaakt is?

Van de Anne Frank Stichting ontvingen wij deze foto gemaakt van de K.L.M. 1 van Rederij Zwaag. Dit vaartuig vertrok dagelijks van de Sloterkade in Amsterdam voor een 'Viermerentocht' via de Nieuwe Meer, Ringvaart, Westeinderplasen, Braassemermeer naar de Kaag. Rederij Zwaag voerde deze tochten uit van midden jaren dertig tot in ieder geval in de jaren vijftig van de vorige eeuw. De man en het meisje links zijn Otto Frank en zijn dochter Anne. Zij heeft later in een fotoalbum genoteerd dat de foto uit 1938 is. De Stichting wil graag weten waar de foto genomen is, waarschijnlijk ergens bij Oude of Nieuwe Wetering of Roelofarendsveen.

Verder zouden zij het ook mooi vinden als iemand nog weet wie destijds op die plek dit soort toeristenfoto's maakte. De Viermerentocht kwam elke dag langs, en een plaatselijk fotograaf zal die doelgroep waarschijnlijk wel hebben willen bedienen. Overige algemene informatie over deze tochten is uiteraard ook welkom. Herkent u deze plek en/of kunt u antwoord geven op de andere vragen, dan horen wij dat graag via alkmadders@ziggo.nl of telefonisch bij Leo Stiens: 071-3313343.

Genealogie bij Oud Alkemade

Genealogie, ofwel 'Onderzoek naar je voorouders', of 'Leer van de ontwikkeling en verwantschap van families', is voor veel mensen een onderwerp dat aanspreekt. Door de betrokkenheid en de van origine kleine gemeenschap is de bekende vraag 'van wie ben je er één' al een stukje genealogie. Het zoeken naar verwantschappen en familiehistorie heeft dus zeker een grote aantrekkingskracht binnen een kleinere gemeente als de onze.

Begin zoektocht dicht bij huis

Het zoeken naar je verwanten en voorvaders is een hele opgave, zeker als je wat verder terug in de tijd gaat, waarin alles nog niet zo was vastgelegd als tegenwoordig. Vanaf 1811 bestaat de burgerlijke stand, waarin iedereen verplicht werd om een achternaam te hebben die ook erfelijk werd. Daarnaast werd het verplicht om bij de gemeente aangifte te doen van geboorte, huwelijk en overlijden. Hierdoor is het redelijk goed te doen om personen te herleiden naar de eigen familie-stamboom. Uiteraard begint een zoektocht bij het vragen aan familieleden en het zoeken naar oude geboorte-, trouw- en overlijdensberichten. Soms is het moeilijk om van personen de juiste gegevens te vinden als de familie de exacte data niet meer weet en ze ook niet openbaar zijn. Familiegegevens zijn namelijk beschermd voor publicatie. Geboorteakten worden openbaar na 100 jaar, huwelijksakten na 75 jaar en overlijdensakten na 50 jaar. Om terug te gaan naar de periode vóór de invoering van de burgerlijke stand, moet men op zoek gaan in andere akten zoals notariële akten en gerechtelijke bevelen. Dit betekent dus eigenlijk dat er twee groepen mensen het gemakkelijkst terug te vinden zijn

in de historie en dat zijn mensen met geld, of mensen met een strafblad.

Naamgeving

Het zoeken naar namen is een complex gebeuren. In de recente historie is nog wel terug te vinden of te vragen hoeveel kinderen iemand heeft gekregen en wat hun namen zijn. Daarmee kun je op zoek gaan naar de exacte geboorte-, huwelijks- en overlijdensgegevens; ook de partners of andere verwanten zijn dan terug te vinden. Ga je verder terug in de tijd, dan moet je echt in de archieven duiken; dit vereist een heel precieze zoektocht. Hoeveel kinderen een voorvader heeft gehad staat nooit exact beschreven, het is dus moeilijk te herleiden of je stamboom compleet is.

Dan de voor- en achternamen zelf: zijn deze makkelijker in de recente historie terug te vinden of is juist het verdere verleden makkelijker terug te zoeken? In de tijd dat de achternamen verplicht werden, is het terugzoeken naar familieleden ook beter geworden, al maakt het gebruik en vernoemen van familieleden dit weer lastiger. Voornamen komen vaak terug, zodat je goed moet kijken naar de juiste verbanden. Daarbij is het ook zo dat door het hoge sterftecijfer bij kinderen, de voornaam

vaak opnieuw gebruikt werd. Zo kan het gebeuren dat een persoon drie kinderen heeft met dezelfde naam.

In de huidige tijd is het vernoemen van namen minder geworden, wat zeker meer variatie geeft en dus ook het zoeken makkelijker maakt. De moeilijkheid wordt echter weer verhoogd doordat de relatievormen anders zijn. Vroeger was er vrijwel altijd een huwelijksakte die een relatie weergaf, tegenwoordig is dit veel minder het geval want er zijn minder huwelijken. Ook door de toename van het aantal echtscheidingen en niet geregistreerde relaties wordt de zoektocht gecompliceerd. En om het nog lastiger te maken: het is tegenwoordig mogelijk om als vrouw je eigen achternaam te behouden en die ook voor het kind te kiezen. Dat zijn allemaal prima ontwikkelingen, maar het zoeken naar relaties van familieleden wordt hiermee wel bemoeilijkt.

Genealogie in oud Alkemade

Het zoeken naar verwantschappen is in onze betrekkelijk kleine gemeenschap wel interessant en het vinden van een verwantschap met iemand die je zelf ook kent maakt de betrokkenheid groter. Er zijn er dan ook familienamen die veelvuldig langs komen en elkaar ook menigmaal kruisen. Bij een zoektocht naar mijn voorouders (van Klink is ook een veelvoorkomende naam met grote families) komt het verschillende keren voor dat een voorouder soms zes generaties terug weer familie van elkaar is. Voor het maken van een stamboom is dit leuk om te zien, maar het maakt het geheel wel complex.

Er zijn ook namen die regelmatig terugkomen in het verleden, maar die nu niet meer als een echte 'Veense' naam gezien worden. Zo zijn de families Van Duuren of Bijlemeer mij geheel niet bekend als veelvoorkomende Veense familienaam, maar in het verleden zijn ze regelmatig te vinden.

Archieven binnen Museum Oud Alkemade

Bij Oud Alkemade zijn diverse archieven en veel documenten aanwezig waarin informatie te vinden is over de bevolking van onze voormalige gemeente:

■ Zielenstaten	■ Trouwboeken
■ Volkstellingen	■ Begrafnisregisters
■ Akten van Indemniteit	■ Geboortekaartjes
■ Doopboeken	■ Rouwadvertenties

Op de website van de Stichting vind u onder de knop Genealogie een overzicht van de op dit moment beschikbare registers die u kunt raadplegen.

Uw stamboom met ons delen

Stambomen zijn er inmiddels heel veel en ook steeds meer op internet te vinden, maar als Museum Oud Alkemade willen we ook graag zo veel mogelijk stambomen in onze collectie hebben. Bent u in het bezit van een stamboom, op papier of digitaal, dan zouden wij daar graag een kopie van ontvangen voor ons archief. Bent u zelf op zoek naar een bepaalde familie, dan kunt u altijd navraag doen of wij iets voor u kunnen betekenen. Iedere maandagavond en dinsdagmiddag kunt u in het museum aan de Saskia van Uylenburglaan terecht om te kijken of wij de gegevens die u zoekt voor u beschikbaar hebben.

Martien van Klink

Een geslacht gebouwd op bier

De achternaam Huigsloot komt regelmatig voor in de voormalige gemeente Alkemade en omstreken, met de grootste concentratie in Roelofarendsveen. Tegenwoordig vinden we ze door heel Nederland en zelfs in Canada en Australië. Iedereen met deze achternaam (met u- i) vindt zijn roots in Alkemade. Jos Huigsloot neemt een duik in het verre verleden van zijn familie.

De speurtocht naar de oorsprong begon serieus begin 2004. Eerder had ik al wel geboorte- en overlijdensdata van de familie verzameld, maar was nog niet verder gekomen dan mijn overgrootouders Huigsloot.

Tien jaar geleden kwam ik in contact met Hans, een zoon van Jos Huigsloot, voormalig wethouder van Voorhout en burgemeester van Zevenhoven (nu Liemeer). Jos bleek ook nog eens een achterneef van mijn vader.

In de jaren '80 van de vorige eeuw liet Jos al een onderzoek doen naar de afkomst van de Huigslooten. Een kopie daarvan was snel geregeld.

Een mooi startpunt om verder op zoek te gaan. In de afgelopen tien jaar heb ik veel meer nieuwe gegevens kunnen vinden, waaronder diverse aktes uit de 17e eeuw, waaruit bleek dat bier een grote rol speelde in het leven van de Huigslooten in de Gouden Eeuw: ze verdienden hun geld met een biersterkerij, een groothandel in bier. Ongetwijfeld houden de Huigslooten ook nu nog van bier, maar dan op een andere manier!

De Huygsloot

De Huygsloot of Huyssloot was het water dat tussen het vasteland van Alkemade en het eiland Abbenes lag. De sloot vormde de verbinding tussen het Haarlemmermeer en het Kager Meer. Volgens het Meertens Instituut is het eerste deel van de naam afkomstig van de persoonsnaam Huig of Hugo, dus het water zal waarschijnlijk oorspronkelijk naar iemand met die voornaam vernoemd zijn.

De achternaam Huigsloot

Huigsloot is volgens het Meertens Instituut een zogenaamde 'adresnaam', een aardrijkskundige naam die aangeeft waar je vandaan komt, welk gebied je beheerde, of welke huizen of boerderijen je bezat. In dit geval komt de naam mogelijk van de Huygsloot, vóór de drooglegging van het Haarlemmermeer het water tussen het 'vasteland' van Alkemade en het eiland Abbenes.

De achternaam Huijchsloot (let op de

spelling met ch!) duikt voor het eerst op in een testament uit augustus 1673, waarin Dirck Pieterszn Huijchsloot één van de benoemde erfgenamen is. In 1679 wordt de naam als Huijgsloot genoteerd, de ch is vervangen door een g. Aan het einde van de 17e eeuw wordt er af en toe nog een h toegevoegd: Huijghsloot.

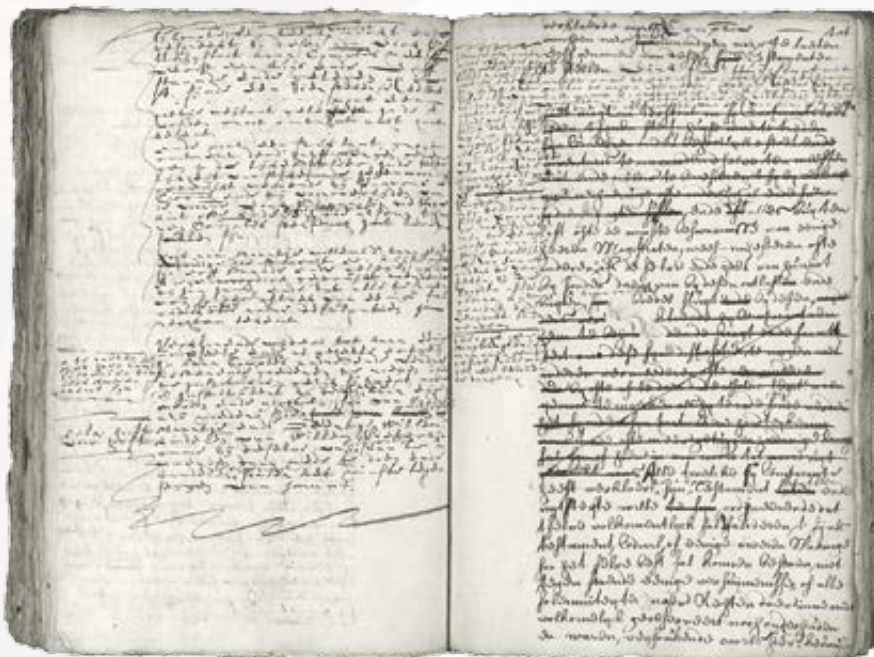
In de 17e en 18e eeuw komen er ook nog varianten voor zoals Hui(j)ksloot en Huijchslooth. Maar aan het einde van de 18e eeuw verandert de naam definitief in Huigsloot.

Dirck Pieterszn Huijchsloot

Alle Huigslooten hebben waarschijnlijk nog een druppeltje bloed van Dirck Pieterszn Huijchsloot in hun aderen. Dit is de oudste voorvader waarvan gegevens bekend zijn en de eerste die deze achternaam gebruikte en die vlakbij de Huygsloot woonde en werkte. Bekijken we zijn patroniem Pieterszn, dan weten we natuurlijk dat zijn vader Pieter heette, maar over hem is niets gevonden.

Dirck is mogelijk geboren rond 1630. De eerste confrontatie met Dirck was in een verkoopakte van 2 mei 1679 waarin hij samen met zus Geertruida, broer Willem en nog twaalf andere erfgenamen van Engeltje Dircksdre een huisje verkocht. Het pand erfden ze van Engeltje, die kort daarvoor was overleden en weduwe was van Jan Jacobszn van Veen. Engeltje had geen kinderen en liet alles na aan neven en nichten van vaders- en moederskant. Het 'achterhuijsinge ende achtererve (...) ende noch het suijtwaertse gedeelte van't voorerve (...) met een houtackertgen aen't westeijnde van't voorerve gelegen' stond in Roelofarendsveen en werd verkocht aan Jan Pieterszn Ponsen. Bij de koop hoorde ook nog een 'een parthije weijlants'. Het huis en de grond wisselden van eigenaar voor 'twe duysent sevenhondert vijff en tachtig guldens.'

Behalve het verkochte huisje erft Dirck

Een stukje uit het testament van Engeltje Dircksdre uit 1673. Kijk voor een vergrote versie op de website www.stichtingoudalkemade.nl bij Publicaties.

De plek van de bierstekerij op een kaart uit de 'Atlas Maior' van Joan Blaeu (1665).

Pieterszn volgens het eerder genoemde testament uit 1673 ook nog de bierstekerij 'gelegen op d'A', waarin hij dan al woont, plus nog een paar percelen land en 1.000 gulden. Op dat moment is Dirck al biersteker.

Dirck wordt in het testament van Engeltje aangeduid als 'hare neeff'. Of het hier gaat om een nicht-neef- of tante-neef-relatie is niet bekend, maar is iets wat ik nog heel graag wil weten!

In mijn onderzoek heb ik vier dopen gevonden: Dirck (1667), Jacobus (1672), Maria (1674) en nog een Maria (1676), allemaal gedoopt in de in 1666 gestichte RK-parochie Rijpwetering-Oud Ade. Bij de dopen van Dirck en beide Maria's is Engeltje Dircksd'r getuige.

Van de twee andere kinderen ouder dan tien was niets te vinden. Ze zullen zeker wel gedoopt zijn, maar waar? Als we kijken naar de vernoeming van kinderen in die periode, zal een van de twee waarschijnlijk een Pieter geweest zijn.

Het gezin zal het goed gehad hebben. In de genoemde legger wordt Dirck gerekend tot de klasse van kapitalisten, personen die een vermogen hebben van 2.000 gulden of meer. Bier verkopen loont dus. Het gezin woont in 1680 in Ade, dat ligt in de Aderpolder. Ade was met 453 inwoners de op twee na grootste plaats in Alkemade! Alleen 'Caage' en 'Oude Wateringe' waren groter.

Wanneer Dirck overlijdt is ook niet

bekend; in ieder geval na 1682, omdat hij in dat jaar nog een stuk land (ver)koopt.

Zijn zoon Dirck (Dirckszn) van 1667 is de enige van de kinderen die ook de achternaam Huijchslot gebruikt en zorgt dat de lijn voortgezet wordt. De andere kinderen hebben waarschijnlijk andere achternamen aangenomen.

De bierstekerij in Ade

Een deel van de 17e eeuw verdienen de Huigslooten hun geld met het runnen van een 'biersteeckerij', een groothandel in bier. Het bier werd betrokken van een brouwerij en verkocht aan herbergen. Ook werden bieren van verschillende jaargangen gemengd om een constante kwaliteit te handhaven, omdat de brouwsels erg verschilden. Bij het mengen werd ook meteen het alcoholpercentage bepaald voor de afdracht van impost (accijnzen). De bierstekerij lag in Ade in de Aderpolder, waarschijnlijk vlakbij de Huygslot.

Dirck Pieterszn is dus in ieder geval van 1673 tot 1680 biersteker, maar de handel in het gerstenat begint al in 1612. In dat jaar koopt Dirck Huygenszn een boerderij met bierstekerij van zijn schoonvader Jeroen Maertenszn. Borgen voor Dirck zijn Huijch Dirckszn uit Leimuider (Dirck's vader?) en Jan Jacobszn Strijckebaert, 'woonende op de Vrouwen Ven'. Dirck is de vader van Engeltje Dircksd'r.

Vanaf 1619 levert hij o.a. bier aan het huidige café De Vergulde Vos in Rijpwetering (dit was voor mij een leuk detail, omdat mijn vader Jan langer dan 25 jaar voorzitter is geweest van de gelijknamige biljartvereniging in het café).

Volgens het Register van Hooftgeld uit 1623 woont Dirck op de bierstekerij samen met zijn vrouw Maritgen Jeroensdr, dochter Engeltje en Maerten, het zoontje van Cornelis Pieterszn uit Leiderdorp, 'twelke sij ter liefde houden'. Verder woont in hun knecht Pieter Willemszn uit Oegstgeest.

In 1623 en 1629 staat Dirck op de 'Lijst van weerbare mannen' vermeld als musketier. Musketier werd je alleen als je zelf een musket kon aanschaffen. Een bewijs dat de bierstekerij goed loopt.

Maar problemen zijn er ook: in 1632 wordt Maerten Corneliszn, die inwoont bij Dirck en Maritgen, verdacht van het verduisteren van een deel van de impost en vastgezet. Dirck en knecht Pieter Willemszn staan echter borg voor hem en getuigen verklaren via de notaris dat Maerten niet op de 'plaats delict' is gezien.

Ergens na 1644 neemt Engeltje waarschijnlijk de handel over van haar vader, misschien samen met knecht Pieter Willemszn. Dirck Huygenszn treedt eind maart dat jaar nl. nog op als voogd van de kinderen van zijn zus Weijntje bij de vaststelling van haar boedelscheiding. Weijntje was weduwe en is net overleden.

Bierstekerij

In de 17e eeuw waren er veel bierbrouwerijen in Nederland. Water drinken uit rivieren en sloten leidde tot ziekte, dus werd er veel bier gebrouwen. Het gerstenat moest verhandeld worden, dus kwam het beroep van 'bierstecker' veel voor. Een bierstekerij was een groothandel in bier. Het bier werd betrokken van de brouwerij, opgeslagen in of bij huis 'omme te vercoopen by de vaeten'. Herbergen kochten het bier per vat van de biersteker.

Omdat er een 'collecteur vanden Impost vanden Bieren', Jeroen Maertenszoon, in Ade was aangesteld (bron: borgakte Dirck Huijgenszn, 1632), werden op de bierstekerij waarschijnlijk ook bieren van verschillende jaargangen gemengd om een constante kwaliteit te handhaven, omdat de brouwsels erg konden verschillen. Bij het mengen werd meteen het alcoholpercentage bepaald voor de afdracht van impost (accijnzen). De impost werd daarna afgedragen aan de collecteur. In 1680 waren in Alkemade vier bierstekers te vinden.

In de 'Kohieren van het Familiegeld van Rijnlant' van 1674 wordt Engeltje nog steeds biersteekster genoemd. Ze woont dan wel in Nieuwe Wetering, het lijkt erop dat Dirck Pietersz het bedrijf dan overgenomen heeft, omdat hij er volgens het testament uit 1673 al woont. Het bedrijf is dan wel uitgebreid met een herberg.

Bier blijft goed verkopen, want Dirck wordt dus als 'capitalist' genoteerd en aangeslagen voor één gulden belasting. Als mijn vermoeden juist is dat Dirck Pieterszn halverwege de jaren '80 overlijdt, neemt zijn zoon Dirck Dirckszn Huijchsloot al op jonge leeftijd de zaak over van zijn vader.

Dirck trouwt in 1693 met Aafje Pietersdr van Doesdorp een 'jongedochter van Hogemade'. Helaas duurt dit geluk niet lang. In 1694 overlijdt zowel zijn vrouw als zijn eerste zoon Dirck.

Inmiddels was de Gouden Eeuw voor de Republiek ruimschoots voorbij en raakte het land in een economische crisis. Nog meer rampspoed voor Dirck dus en waarschijnlijk daarom verkoopt hij (gedwongen?) in 1694 en 1695 eerst zijn land aan Geertgen Jansdr en Lourens van Dijkssloot, baljuw en schout

van Warmond. Later dat jaar verkoopt hij zelfs de bierstekerij voor het luttele bedrag van 600 gulden aan brouwerij 'int Dubbelt Ancker' uit Haarlem.

Voor Dirck een tragische periode. Gelukkig trouwt hij datzelfde jaar nog opnieuw; deze keer met Keuntje Engelsdr den Haen. Samen krijgen ze zes kinderen. Het is niet duidelijk of Dirck als pachter de bierstekerij voortzet. Wel dat Dirck de laatste biersteker in de familie is. Na ruim 80 jaar eindigt een tijdperk.

Armoede

Aan het einde van de 17e eeuw breekt dus een periode van armoede aan. De landbouw verkeerde in een crisis, de handel en de nijverheid liepen sterk terug, vooral na het verlies van de macht op zee aan de Engelsen. Natuurlijk laat de armoede ook zijn sporen achter in Alkemade. Het dorp Ade, waar 50 huizen te vinden zijn in 1680, bestaat in 1731 nog maar uit 26 huizen. Hiervan zijn er maar 8 in goede staat, de rest is er slecht aan toe (bron: Verponding 1731).

Toch besluit Jan (Joannes) Dirckszn Huijgsloot, de op een na jongste zoon van Dirck en Keuntje, in 1730 een huis te kopen van Kors Janse Kievit. Op dat moment was het volgens de verpondingslijst al een 'bouwhuijs, seer slegt en bouwvallig'. Het krot kost dan ook slechts 20 gulden. Waarschijnlijk kan Jan zich niets beters veroorloven. In 1736 trouwt hij met Engeltje Gerritsdr Deijtmaer van Rijpwetering. Samen met 7 kinderen weten ze het vol te houden tot 1749; dan kan Jan zijn gezin niet meer onderhouden. Financieel is er dan al een tijdje hulp van de armmeesters van de 'publieque Roomsche armen van de Ade en de Rijpweteringe'. De bouwval wordt bij akte overgedragen aan de armenmeesters en een jaar later gesloopt. Het gezin blijft waarschijnlijk wel in Ade wonen, want Jan overlijdt hier in 1766. Na zijn overlijden vertrekt Engeltje naar Roelofarendsveen en overlijdt hier in 1778. Ook Dirck, de oudste broer van Jan, krijgt te maken met de armenzorg, maar dan in Roelofarendsveen. Hij overlijdt in 1729.

Dat de armoede wel even duurt is duidelijk. In 1761 en 1762 betalen de 'Armen van de Ade' bijdragen voor kost en inwoning, medicijnen, schoenen en herstelwerk aan kleding voor broer en

zus Cornelis en Martijntje Huijksloot, kleinkinderen van Dirck en Keuntje.

Opa Jan Huigsloot (links) in militaire dienst, 1917-1918. Weet iemand misschien wie de andere soldaat is?

Huigsloot zwemt uit

De eerste Huigsloot die naar Roelofarendsveen vertrekt is Dirck, de oudste zoon van Dirck de laatste biersteker. Hij is op 2 februari 1697 gedoopt in Rijpwetering en trouwt in 1721 met Maria Bastiaansdr Hoogenboom. Volgens de trouwakte woont Dirck (Huijgsloot is de achternaam in de akte) dan al in de Veen. Waarom Dirck voor zijn huwelijk al Roelofarendsveen woont? Vader Dirck en moeder Keuntje zullen er niet gewoond hebben, want zij overlijden allebei in Ade. Dirck in 1710, zijn vrouw precies veertig jaar later.

In de eerste helft van de 18e eeuw trekken verschillende Huigslooten naar plaatsen in de buurt zoals Warmond en Lisse. Later in dezelfde eeuw, rond 1770, vertrekt Cornelis Maartenszn Huijchsloot naar Alkmaar. In 1774 trouwt hij hier met Anna (de) Meijer. Hij is de stamvader van veel van de Huigslooten die nu in Noord-Holland wonen.

Aan het einde van de 19e eeuw verhuizen er Huigslooten naar o.a. Leiden en Ter Aar, waar ook kleine groepen ontstaan. Na de Tweede Wereldoorlog voegen enkele families Huigsloot zich bij de landverhuizers die vertrekken naar Australië en Canada, waar we ze nu nog vinden in o.a. Cootamundra, Melbourne en Tasmanië (Australië) en British Columbia (Canada). Maar de

grootste groep vinden we nog steeds in Alkemade.

Tot ver in de 19e eeuw kwamen in Nederland epidemieën van cholera, pokken, dysenterie en zelfs malaria voor. Hierdoor was de levensverwachting niet hoog. De lage gemiddelde leeftijd kwam vooral door de hoge kindersterfte, want er waren wel degelijk oude mensen. Rond 1850 is de sterfte het grootste in het westen van het land. De grote zuigelingensterfte werd vooral veroorzaakt door het ontbreken van borstvoeding (vrouwen waren vaak fysiek zwaar overbelast) en slechte vervangers voor borstvoeding.

In de periode 1841-1874 overleden in Zuid-Holland gemiddeld 27 van de 100 zuigelingen (bron: CBS). Vanzelfsprekend ontkwamen de Huigslooten ook niet aan deze ellende. In de 19e eeuw overleden bijna 60 kinderen jonger dan 10 jaar, waarvan 29 zuigelingen die hun eerste levensjaar dus niet haalden. Trieste koploper is het gezin Johannes Huigsloot en Cornelia van der Huizen. Tussen 1850 en 1866 krijgen zij negen kinderen, van wie er zeven de leeftijd van één jaar niet halen. De andere twee overlijden op tweejarige leeftijd. Hoe zwaar moet het zijn als je al je kinderen moet begraven? Johannes en Cornelia zelf worden gelukkig wel oud: 23 oktober 1898 vieren ze hun vijftigjarig huwelijk, waarbij ze verrast worden met een aubade.

Ook voor Maarten Janszn Huigsloot is het een lijdensweg. Zijn eerste vrouw Aagje Sluis overlijdt op 22-jarige leeftijd in februari 1832, ruim een week na de geboorte van hun eerste kind. De dochter wordt ook maar 2 jaar oud. In 1833 trouwt Maarten met Maria Turk en samen krijgen ze nog twaalf (!) kinderen, waarvan er zeker zeven voor hun tiende overlijden.

Gezamenlijke voorouders

In onderzoeken stuit je regelmatig op leuke of vreemde zaken. Een van die dingen die je in je stamboomgegevens kunt tegenkomen zijn echtgenoten die dezelfde voorouders hebben. Een leuk voorbeeld zijn mijn overgrootouders Johannes (Jan) Huigsloot en zijn vrouw Wijnanda (Wijntje) van Veen. Ze zijn een dag na elkaar geboren op resp. 19 en 18 november 1870 in Alkemade. Hun geboorteaangiften staan ook na elkaar in registers van de burgerlijke

De Zuidhoek het Paddegat, ca. 1915. In een van die huizen hebben mijn opa en overgrootvader gewoond. Foto: Oude Prentbriefkaarten vertellen over Roelofarendsveen, deel 1.

stand van dat jaar. De oma van Wijntje is Johanna Huigsloot die getrouwd is met Kors van Veen. Via Johanna, vader Cornelius en opa Dirk Huigsloot komen we uiteindelijk terecht bij Dirck Huijchsloot en Keuntje den Haen. Juist, het laatste bierstekersechtpaar. En dat zijn natuurlijk ook de voorouders van mijn overgrootvader Jan.

Het kan ook nog heel anders: in het register dispensatie-huwelijken van de parochie St. Petrus banden komt in 1894 een huwelijk voor van Johannes van der Meer en Petronella Huigsloot. En dit huwelijk mag niet zomaar; er moet toestemming voor gevraagd worden, omdat er sprake is van dubbele aanverwantschap tussen de in 1892 overleden vorige vrouw van Johannes, Johanna van der Meer, en Petronella Huigsloot. Vier overgrootouders van Johanna, Klaas van der Klugt en zijn vrouw Neeltje van Tol en het echtpaar Cornelis Loos en Aaltje Dijkgraaf, zijn ook de betovergrootouders van Petronella Huigsloot. Ook toen waren er al stamboomonderzoekers!

In het dispensatieregister is het huwelijk van Johannes met Johanna niet te vinden, hoewel hier zelfs sprake is van gezamenlijke voorouders: Theunis Janszn van der Meer en Trijntje Claesdr van Duuren zijn van beiden de oudouders (vijf generaties terug).

Slot en dankwoord

Er is nog veel meer te vertellen over de familie Huigsloot; genoeg om nog veel meer pagina's te vullen. In een volgende editie gebeurt dat ook met een artikel over de 'criminele' kant van de Huigslooten. Wil je de stamboom van de Huigslooten en andere Alkemadese families zien, ga dan naar www.genealogieonline.nl/stamboom-huigsloot. Een klein dankwoordje is hier wel op

zijn plaats. Bij genealogisch onderzoek is er altijd een moment waarbij je even niet verder komt. Hulp van collega-genealogen komt dan als geroepen. Bedankt, Toos van Dijk, voor het 'vertalen' van al die oude akten. En ook dank aan Theo van der Poel, omdat je me meer kon vertellen over de geschiedenis van de bierstekerij.

Jos Huigsloot

Bronnen:

- Genealogisch onderzoek burgemeester Jos Huigsloot (†), jaren '80 van de vorige eeuw
- Eigen onderzoek 2004-2014
- A.G. van der Steur (†) red.: *Tussen Kaag en Braassem*, 1985
- Theo van der Poel: *Sprokkelen ronde de Oude Ade*, 1990
- Theo van der Poel: *Hoe de kerkklokken in Alkemade zijn gaan luiden*, 2006
- Theo van der Poel

Op www.stichtingoudalkemade.nl bij Publicaties vindt u meer documenten over de familie Huigsloot.

Over de auteur

Ik ben geboren in 1961 in Roelofarendsveen, waar ik de St. Jozefschool heb bezocht op het Pastoor Onelplein. Na de lagere school deed ik de havo op het Bonaventura in Leiden. Ik woonde in de Elzenstraat en de Lindelaan. Ben jarenlang lid geweest van DOSR en de jeugdbiljartclub bij Jan Punt. In 1981 ben ik vertrokken naar Sliedrecht. Sinds 1998 woon ik in Apeldoorn en werk ik in de ICT bij de Belastingdienst. Mijn vader en opa waren in de Veen allebei bekend als Jan Stol. Ik ben vader van vier kinderen, twee stiefkinderen en sinds kort opa van een kleindochter.

'Geverfde rijdende doodkisten'

Begin jaren twintig van de vorige eeuw ging in vrijwel het gehele land op grote schaal het personenvervoer per autobus van start. Ruim negentig jaar geleden, op 1 februari 1923, was dat ook het geval in de toenmalige gemeenten Leimuiden, Rijnsaterwoude en Alkemade, waar de autobus verscheen om de dorpelingen naar Leiden of Alphen aan den Rijn te brengen. Het betrof een initiatief van Jacob Maarse uit Aalsmeer. Samen met Cor Kroon stond Jacob Maarse aan de wieg van het bedrijf dat in latere jaren bekend werd als Maarse & Kroon.

Jacob Maarse, geboren te Aalsmeer op 12 september 1899, was de man die in 1923 een aantal dorpen rond het Braassemmeer uit hun zekere isolement verlost. Hij deed dat door een viermaal daagse autobusdienst te openen tussen Rijnsaterwoude, Leimuiden, Oude Wetering, Roelofarendsveen, Nieuwe Wetering, Rijpwetering, Oud Ade en Leiden. Daarmee werd hij een pionier van het Nederlandse personenvervoer. Zijn onderneming, aanvankelijk samen met compagnon Cor Kroon, heette dan ook N.V. Autobusonderneming Maarse & Kroon en groeide uit tot een van de grootste particuliere openbaarvervoerbedrijven in Nederland. In de bijna veertig jaar dat Jacob Maarse de directie voerde over zijn schepping heeft hij veel risico's durven nemen door miljoenen te investeren in een onderneming waarvan de Nederlandse Spoorwegen destijds zeiden, dat het waanzinnig was met een dergelijk bedrijf te beginnen. Maar een halve eeuw later waren

de blauw en crème gekleurde bussen van Maarse & Kroon zulke bekende verschijningen, dat niemand ze eigenlijk meer weg kon denken van de Noord- en Zuid-Hollandse polderwegen. Door verschillende fusies in de wereld van het openbaar vervoer bestaat Maarse & Kroon al lang niet meer en is het nu Arriva dat het passagiersvervoer per bus voor haar rekening neemt.

Na zijn diensttijd, waarin hij kennis had gemaakt met de motorische krachten, raakte Jacob Maarse 'bezet' van auto's. Het nieuwe idee van 'je te laten rijden in een voertuig zonder paard' had hem zo te pakken gekregen dat hij in 1920 zelf een auto kocht. Het was een afgedankte Amerikaanse legerwagen, die al tijdens de Eerste Wereldoorlog zijn sporen had verdiend in Frankrijk. Maar voor Maarse was hij nog goed genoeg. Er werd in de luttele vrije uurtjes het een en ander aan vertimmerd en op een goede

dag had hij de auto zo verbouwd, dat deze dienst kon gaan doen als vrachtwagen. Met deze wagen ging hij geïregelde bodediensten onderhouden van Aalsmeer naar Hoek van Holland voor de bloemenexporteurs. Het liep allemaal aardig, maar bepaald winstgevend was de zaak toch niet. Zo nu en dan verdiende hij er wat bij door enkele passagiers, die toevallig ook die kant op moesten, tegen een geringe betaling mee te nemen. Op zondagen, als de exporteurs geen vrachtje voor Maarse hadden, kreeg hij dan wel eens het verzoek een voetbalvereniging te vervoeren die in een andere gemeente een wedstrijd moest spelen.

De eerste stap naar een bus

De voetbalvereniging van Leimuiden gaf eigenlijk de eerste stoot tot de oprichting van een onderneming voor personenvervoer. Het bestuur daarvan vroeg Maarse namelijk een soort contract af te sluiten, zodat de vereniging er van op aan kon dat zij iedere zondag waarop zij een uitwedstrijd moest spelen, een beroep kon doen op de wagen van Maarse. Maar dat was niet de enige factor die Jacob Maarse hielp zijn besluit te nemen het vrachtvervoer vaarwel te zeggen en zich te gaan specialiseren op het gebied van het personenvervoer. Het was namelijk intussen winter geworden en de vaarten en sloten waren dichtgevroren. Maarse kreeg steeds meer opdrachten om vrachtjes bloemen weg te brengen naar Hoek van Holland. De wintertijd vereiste overigens een aantal voorzieningen aan de vrachtauto. Zo moest een dak boven de laadruimte worden gemaakt. Bepaald revolutionair was de uitvoering van de wanden van de auto met glazen ruiten. Steeds meer kreeg de oude GMC van Amerikaanse makelij het voorkomen van een autobus, hoewel er nog steeds geen banken of andere accommodatie in de ruimte te vinden

Dit is de Kloek, de eerste autobus van Maarse & Kroon. Getooid met een echte chauffeurspet zit Jacob Maarse op het spatbord van de Kloek wat uit te rusten. In zijn kinderjaren kreeg hij van zijn vader een bokkenwagen. De wagen zelf was blauw geschilderd en het lamoen en de zitbank waren crème geleverd. Het eerste vervoermiddel van Maarse had dus al de blauwcrème kleur en later heeft hij al zijn bussen in deze kleuren laten schilderen. Uitzonderd de Kloek, want die was groen, de kleur van de hoop.

Nog een foto uit de begintijd van Maarse & Kroon. Chauffeur Juus van Immerseel (rechts) uit Leimuiden en een onbekende bij een van de eerste bussen van de onderneming ter hoogte van café Het wapen van Alkemade in Oude Wetering.

waren. Wanneer een aantal personen moest worden vervoerd, werden enkele houten banken zonder rugleuningen in de auto gezet. Dat was alle comfort in de eerste 'autobus' van Maarse.

De omgebouwde legerauto kreeg al spoedig een zekere bekendheid in de omgeving van Leimuiden en Aalsmeer. Op een goede dag kreeg Maarse zelfs een brief van de Nederlandsche Reisvereniging met het verzoek of hij een aantal dagtochten kon verzorgen op de zondagen. En Maarse zou niet geworden zijn wat hij later was, als hij dit prachtige aanbod had afgeslagen. Voor die dagtochten, die dan meestal naar de omgeving van Arnhem voerden, moest hij 's zondagsmorgens om zes uur in Amsterdam zijn vanwaar het gezelschap dan met de onrustbarende snelheid van ongeveer dertig tot veertig kilometer per uur langs de Nederlandse wegen werd vervoerd. Er moest flink worden doorgereden om de gasten dan ook nog wat te laten genieten van de natuur, al was het maar een uur of twee. De maandagmorgenzon prikte Maarse meestal in de ogen voordat hij eindelijk in zijn bed kon kruipen. Vaak genoeg kwam er zelfs van zondag op maandag helemaal niets van slapen, omdat hij direct dóór moest om een vracht bloemen in Hoek van Holland af te leveren. De uiterste tijd daarvoor was namelijk 's morgens zes uur.

Een idee wordt geboren

Zo nu en dan had Jacob Maarse al met de gedachte gespeeld het vrachtvervoer voorgoed de rug toe te draaien en zich meer te gaan toelagen op personenvervoer. Hij begreep heel goed dat hij ten slotte toch zou moeten kiezen tussen deze twee vormen van vervoer wilde hij een zaak opbouwen die toekomst had. De gedachten over het vervoer van personen namen vastere vormen aan toen hij wat geregelder in de buurt van Leimuiden vertoefde. Met zijn aangeboren zin voor organiseren liep hij misschien wel maanden voordat zijn eerste echte bus ging rijden, te verzinnen hoe hij het spelletje zou spelen. Want hoe was het in de jaren twintig met het openbaar vervoer gesteld? Woonde men bijvoorbeeld in Rijnsaterwoude of in Oude Wetering, dan was men genooddaakt eerst naar Leimuiden te lopen om daar in het boemeltreintje van de Haarlemmermeer te stappen, dat de bewoners dan naar de grote stad bracht. Daar kwam dan nog bij, dat de bewoners van deze dorpen, evenals die van Oud Ade, Rijpwetering, Nieuwe Wetering en Roelofarendsveen over het algemeen op Leiden waren georiënteerd. Maar als men met het 'Haarlemmermeertje' naar Leiden wilde, moest men in deze stad óók nog een uurtje lopen voordat het centrum was bereikt. Het treintje stopte namelijk niet aan het grote station in Leiden, maar aan een stationnetje aan de Herensingel.

'Kijk', dacht Maarse, 'als ik nu eens met een geregelde busdienst al deze kleine dorpen met elkaar verbind en het grote station in Leiden als eindpunt neem, dan moet deze onderneming toch wel slagen.' Hij sprak over dit idee met de toen ook nog jeugdige J.A. van der Meer (die tot aan zijn pensionering Maarses rechterhand zou blijven) en C. Kroon. Beiden waren enthousiast over het plan en met Kroon als compagnon en Van der Meer op het kantoor, startte de firma Maarse & Kroon. Op 1 februari 1923 was het zo ver. 's Morgens om kwart over zeven reed de eerste officiële autobus van de onderneming uit Rijnsaterwoude (waar het beginpunt was) weg. De dienstregeling uit die dagen vermeldde zelfs vier ritten op één dag, namelijk om 7.15, 11.00, 14.15 en 17.45 uur. Via Leimuiden, Oude Wetering, Roelofarendsveen, Nieuwe Wetering, Rijpwetering en Oud Ade kwam de bus dan ongeveer anderhalf uur later op het Stationsplein in Leiden aan. Retours waren er die dag nog niet. Een enkele reis van Rijnsaterwoude naar station Leiden kostte toen zeventig cent. Hoe belangrijk de bewoners van deze streek de autobus vonden, mag onder meer blijken uit het aantal personen dat die dag werd vervoerd. Bijna honderdvijftig mensen maakten die eerste dag gebruik van het vervoermiddel.

Een advertentie uit 1933.

Een moderne bus van Maarse & Kroon omstreeks 1965 ter hoogte van de Vrouwennemolen in Oud Ade.

De Kloek had niet veel tijd nodig om grote bekendheid te krijgen. De bus ontleende zijn naam aan de claxon die via een fluit op de compressie van de motor een enigszins 'kloekachtig' geluid produceerde. Al van verre hoorde men de bus aankomen. Ach, het ging allemaal erg gemoedelijk in die dagen. De bus stopte ook wel eens op de niet aangegeven plaatsen om passagiers in of uit te laten stappen. Maar men kon er in ieder geval wel van op aan dat de rit nooit langer dan anderhalf uur in beslag nam. Zo populair werden Maarse en zijn Kloek dat de bevolking de onderneming al spoedig deze slagzin meegaf: 'Vervoer van boer tot boer'. Nog in hetzelfde jaar moest worden overgegaan tot de aanschaffing van een tweede bus om in geval van reparatie aan de Kloek de dienstregeling toch op tijd uit te voeren. Topdagen in die tijd waren de vrijdagen, als de boeren naar de veemarkt in Leiden gingen. Om het reizen met zijn bus meer te stimuleren, ging Maarse er binnen korte tijd al toe over abonnementen uit te geven.

Uitbreiding

Op 15 mei van het jaar 1925, nadat in november 1924 de spoorburg over de Oude Wetering was voorzien van een normaal wegdek, zodat de bus niet meer met het pontje naar de overkant

hoefde, werd de lijn uitgebreid tot Aalsmeer. Tevens werden drie nieuwe wagens aangeschaft. In 1927, om precies te zijn op 1 januari, nam Maarse & Kroon de autobusonderneming van de heren Poort en Sloothaak uit Amstelveen over. Het ging daarna allemaal vrij snel. Ieder jaar werd het wagenpark beter en bijna ieder jaar werd de lijn wel iets uitgebreid. In 1928 was het wagenpark zo groot geworden, dat men moest overgaan tot de bouw van een eigen garage. Tot dan toe had Maarse & Kroon haar bussen gestald bij andere garages, in Leimuiden onder meer in de stal van café Sneeboer. Maarse liet een garage in Aalsmeer bouwen, maar toen deze niet voldoende plaats meer bood, volgde een jaar daarna, in 1929, de opening van de garage in Leimuiden.

Met concurrentie had Maarse niet veel te maken, of het zou van de Nederlandse Spoorwegen moeten zijn, maar die beschouwde de autobussen van hem toch maar als 'geverfde rijdende doodkisten'. Slechts eenmaal heeft Maarse een werkelijke, zij het niet grote strop aan de NS beleefd. Dat was in oktober 1934, toen de spoorwegen het 'miljoenenlijntje' (zoals het al gauw werd genoemd) Alphen aan den Rijn – Boskoop opende. Voordien had Maarse ook deze verbinding

onderhouden. Hoe gering deze strop was, mag blijken uit de uitbreidingen die het bedrijf nog geen drie jaar later onderging. Op 1 januari 1936 telde men drieëntwintig autobussen, acht luxe auto's en twee ziekenwagens. Deze laatste twee groepen vervoermiddelen heeft Maarse & Kroon al vlug aan de kant gezet. In datzelfde jaar volgde ook de ingebruikneming van de Haarlemmermeerlijn en drie jaar later de overneming van de Autobusonderneming M. van Poelgeest NV uit Amstelveen.

Met deze laatste onderneming verkreeg Maarse & Kroon ook de concessie met zijn bussen in Amsterdam te rijden. Een concessie die tot het laatst alleen door deze onderneming werd verkregen. Tot 3 juni 1973, toen Maarse & Kroon opging in Centraal Nederland, onderhielden de bussen van de N.V. geregelde diensten uit de omtrek naar het Centraal Station in 's lands hoofdstad.

Kroon trok zich al voor de Tweede Wereldoorlog terug uit de onderneming. Maar Maarse was er goed van doordrongen dat de tweeledige naam van de onderneming al een begrip was geworden, zodat hij Kroon bij het afscheid vroeg diens naam te mogen blijven gebruiken. Kroon stemde daarin toe. Maarse & Kroon werd een

groot bedrijf. Aan de Stommeerweg in Aalsmeer verrees in de loop der jaren een groot complex. Ruime garages, werkplaatsen en kantoren en rond dit complex een aantal woningen voor werknemers. Natuurlijk woonden zij niet allemaal in Aalsmeer. Dat zou ook wel een beetje te veel ruimte in beslag nemen, want het bedrijf telde er op een goed moment zo'n vijfhonderd. Het ritje Rijsaterwoude – Leiden groeide uit tot enkele tienduizenden kilometers per dag. Die hadden echter niet alleen betrekking op de lijndiensten in het gebied dat begrensd werd door Amsterdam, Haarlem, Leiden, Alphen aan den Rijn en Utrecht. Met de vakantietochten en de reisjes van personeelsverenigingen lagen deze getallen natuurlijk aanmerkelijk hoger.

Herinnering in Roelofarendsveen

Het populaire en bekende autobusbedrijf van Jacob Maarse (hij overleed op 1 november 1973) is zoals gezegd al lang geschiedenis geworden. Wie in Aalsmeer gaat kijken zal er niets meer terug vinden dat aan deze eens zo nadrukkelijk aanwezige onderneming herinnert. Het bedrijfscomplex maakte recent plaats voor woningen,

Jacob Maarse (1933-1975).

terwijl ook het bedrijfsonderkomen aan de Dorpsstraat in Leimuiden haar langste tijd gehad schijnt te hebben, nu de gemeente Kaag en Braassem plannen heeft om te komen tot een nieuw dorpscentrum. Maar in Roelofarendsveen is er zowaar nog een kleine herinnering aan Maarse & Kroon terug te vinden. Dicht bij de ingang van het gemeentehuis bevindt zich een aantal

gekleurde glas-in-loodramen, door verschillende bedrijven aangeboden bij de renovatie van het voormalige gemeentehuis van Alkemade in 1951. Daarbij bevindt zich ook een raam dat werd geschonken door de directie van Maarse & Kroon en dat verschillende facetten van het personenvervoer uitbeeldt: de trein, maar natuurlijk ook een bus van Maarse & Kroon...

Hans van der Wereld

Verder lezen:

- Raadt, S. O. de, *Autobusonderneming Maarse & Kroon. Reünie van oud-medewerkers* 16 maart 1990, z.p. [1990]
- Stam, M., *Centraal Nederland - Vernieuwing in vervoer*, Utrecht 1994
- Wereld, H. van der, *Openbaar vervoer in en om Jacobswoude*, Leimuiden 1998
- Wereld, H. van der, *Het begon met de Kloek...*, Zaltbommel 1999
- Wereld, H. van der, *Van Kloek tot Caravan*, Zaltbommel 2005

Alle foto's: collectie Hans van der Wereld

Het ging ook weleens mis! Op 2 november 1957 moest chauffeur M. Dijkgraaf, op weg naar Leiden, op de Oudadeselaan in Rijpwetering uitwijken voor een kind en kwam daarbij tegen een boom terecht. De nog geen jaar oude bus liep behoorlijke schade op, maar werd gerepareerd en heeft het nog tot 1972 volgehouden. Leimuidenaar Chiel Dijkgraaf was in september 1928 bij Maarse & Kroon in dienst gekomen en bleef het bedrijf meer dan veertig jaar trouw. Bij zijn veertigjarig jubileum werd hij koninklijk onderscheiden.

Aap-Noot-Mies

*Op hoge poten stond het voor de klas
Met platen door de juffrouw aangewezen
En letters om de namen mee te lezen
Alsof je niet vanzelf zag wat het was.*

Dit zijn de eerste regels van het gedicht dat Kees Stip wijdde aan het fameuze 'leesplankje', een oud Nederlands fenomeen. Zelfs generaties die er nooit mee gewerkt hebben, weten wat je bedoelt met 'aap, noot, mies'. Dat leesplankje is omstreeks 1894 bedacht door de hoofdonderwijzer M.B. Hoogeveen uit Stiens. Enkele jaren later verwierf uitgever Wolters de rechten. Jan Ligthart en Rieks Scheepstra werden gevraagd een serie bijbehorende leesboekjes te schrijven met een nieuw leesplankje. Boekjes en plankje zijn door Cornelis Jetses van plaatjes voorzien.

In 1906 verscheen de eerste grote klassikale versie van de *Hoogeveen's Verbeterde Leesplank*. Die bestond uit een groot leesbord met afbeeldingen en losse letters, en een grote vertelplaat, ook getekend door Jetses. Daarop zie je alle personen en dieren van het plankje terwijl ze opkijken naar een aap in de dakgoot. Voor de kinderen hoorden er een klein houten leesplankje bij en twee ronde, rode, letterdoosjes. Het kleine doosje was gevuld met de lettertjes voor de eerste regel en het grote doosje met de lettertjes

voor het gehele plankje.

Het principe van de methode is gebaseerd op de voortdurende vergelijking tussen het gesproken en het geschreven woord. De kinderen moesten verband leggen tussen de klanken en de daarmee overeenkomstige lettertekens. Daarbij speelden de *normaalwoorden* - dat zijn woorden waarin klinkers en medeklinkers een ongewijzigde klank hebben - een grote rol. Dus zo leerden zij *aap, noot, mies, wim, zus, jet/teun, vuur, gijs, lam, kees, bok/weide, does, hok, duif, schapen* eerst lezen als 'eenheden' van woorden, die je dan kon ontleden in klanken/lettertekens. Later verschenen er varianten, zoals het Indisch leesplankje, met enkele andere woorden. Al in 1905 was een katholieke versie van het leesplankje ontworpen door frater Euthymius Becker. Dat begon met *aap-roos-zeef* en bevatte zeven woorden die ook op Hoogeveens plankje voorkwamen. Becker voerde achttien andere woorden op. Dat verschil zat hem niet zozeer in religieuze, maar meer in didactische overwegingen. Ook in katholieke kring was men vol lof over Hoogeveens methode. De onderwijsfraters Reynders en Doumen noteren: "(...) 't Prikkel den leerlust, 't bevordert de zelfwerkzaamheid, 't kweekt attentie, tucht en zorgzaamheid, wat wil je meer?". Met zo'n compliment zou menig onderwijsveranderaar zeer

tevreden zijn! Waarschijnlijk was er ook een meer commerciële reden voor het eigen katholieke plankje: het rooms-katholiek Jongensweeshuis in Tilburg (later uitgeverij Zwijsen) gaf deze versie uit.

De methode van Hoogeveen bleef het 'aanvankelijk leesonderwijs' domineren tot in de jaren zestig van de vorige eeuw. Daarna volgde de 'synthetische leesmethode' en nog weer later de 'structuurmethode'. Geen van deze latere methodes kan bogen op zo'n prominente plek in ons collectieve geheugen als 'Aap-Noot-Mies'. En dankzij Steve Jobs leeft de methode Hoogeveen door, ook in het digitale tijdperk. Gewoon via een app: *App-Codex*, geschikt voor iPhone, iPod Touch en iPad. "Leer het Aap-Noot-Mies en de klanken van de Nederlandse taal", luidt het daar enthousiast, "een oud-hollandse methode in een nieuwerwets jasje". Een goed idee voor de Maurice de Hond-scholen! Via een andere site kunnen de ouders dan een 'super unieke en leuke iPad hoes' bestellen, 'fluweelzacht van binnen en waterafstotend van buiten, met een schattige print van het ouderwetse leesplankje' om hun digitale spulletjes in op te bergen. Kees Stip dichtte met vooruitziende blik:

*En 's avonds met het maanlicht door de ramen,
te wakker om te slapen en te moe
om te begrijpen waarvandaan en hoe,
lig je te wachten tot de letters komen
en dansen in je kleine paradijs
als aap noot mies wim zus jet teun vuur gijs.*

Nico Koek